

Check list de implementatie Wijzigingsbesluit Bodemenergiesystemen door gemeenten (ILB2 project bodemenergie gemeenten Midden-Limburg)

1 Taak gemeenten in nieuwe Wijzigingsbesluit Bodemenergiesystemen

Per 1 juli 2013 treedt het Wijzigingsbesluit Bodemenergiesystemen (BES) in werking. Daarmee komen een aantal taken op dit gebied bij de gemeente te liggen. De gemeente wordt bevoegd gezag voor de zogeheten gesloten Warmte Koude Opslag (WKO) systemen. De taken die daarmee samenhangen zullen in de gemeentelijke organisatie of in de RUD moeten worden geïmplementeerd.

Door het Wijzigingsbesluit BES wordt de gemeente bevoegd gezag voor gesloten WKO systemen.

Gesloten bodemenergiesystemen worden in de meeste gevallen gereguleerd via algemene regels die aan diverse besluiten worden toegevoegd: het Activiteitenbesluit voor gesloten bodemenergiesystemen binnen inrichtingen (of die zelfstandig een inrichting zijn) en het Besluit lozen buiten inrichtingen voor gesloten bodemenergiesystemen buiten inrichtingen.

Voor de volledige tekst van het Wijzigingsbesluit en de nota van toelichting wordt verwezen naar de publicatie in de Staatscourant van 25 maart 2013.

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2013-112.html>

Ter ondersteuning van de gemeenten zijn door het SIKB een BesluitvormingsUitvoeringsMethode ([BUM bodemenergiesystemen](#)) en een HandhavingsUitvoeringsMethode ([HUM bodemenergiesystemen deel 2 gemeenten](#)) opgesteld.

2 Belang van gemeenten bij WKO bij aanleg bodemenergiesystemen

WKO is een belangrijk (misschien zelfs wel onmisbaar) onderdeel van de mix van technieken die moet worden ingezet om energie-arm tot zelfs energie-neutraal te bouwen. Dit wordt enerzijds afgedwongen door de steeds verdergaand aanscherping van de EPC maar kan ook vanuit het gemeentelijk beleid op het gebied van klimaat en duurzaamheid actief worden gestimuleerd.

Bij de huidige regels rondom de hypotheekverstrekking lijkt ook de verlaging van de maandelijkse lasten voor energie (als gevolg van energie-arm tot energieneutraal bouwen) een positief effect te hebben op de hoogte van de mogelijke hypotheek en daarmee op de marktwaarde van de woningen en gebouwen.

Verlaging van maandelijkse lasten en vergroting van de marktwaarde kan ook reden zijn om bestaande woningen en kantoorlocaties van een WKO-installatie te voorzien.

Los van de wettelijke verplichtingen zijn er daarmee voldoende redenen voor een gemeente om zich actief bezig te houden met de ontwikkeling van WKO systemen binnen de gemeenten en om deze ontwikkeling zelfs actief te stimuleren.

3 Taken/rollen gemeente

Hieronder is de invulling van de verschillende rollen die de gemeente kan hebben in het kader van de Bodemenergiesystemen (BES) nader toegelicht. (Front-office, Inhoudelijke toetsing, toezicht handhaving, beleidsformulering). De notitie is bedoeld om de interne gesprekken en discussies binnen de gemeenten of RUD te ondersteunen over de implementatie en verdeling van de verschillende taken en rollen.

3.1 Front-office

De gemeente is veelal voor bedrijven en burgers het front office voor vragen over het realiseren van een bodemenergiesysteem (vak via klantcontactcentrum). De volgende onderwerpen kunnen daarbij aan de orde zijn en kunnen door de gemeente actief worden ondersteund:

- Informatieverstrekking over de regels in het Wijzigingsbesluit BES
algemene brochures zijn of komen op korte termijn beschikbaar
- informatie over overige regels en bepaling die van belang kunnen zijn bij aanleg BES:
  - o RO
het bestemmingsplan bevat regels die bij het bouwen en het gebruik van gronden en opstallen moeten worden gevolgd. Het aanleggen van een bodemenergiesysteem valt op zichzelf niet onder de activiteit "bouwen", want een bodemenergiesysteem is geen bouwwerk. Het aanleggen van een bodemenergiesysteem valt wel onder de noemer "gebruik van gronden". Er kunnen in het bestemmingsplan dus regels staan die ook betrekking hebben op de aanleg van bodemenergiesystemen (aanlegvergunning, archeologisch onderzoek).
  - o Bouwverordening
Bij vergunningverlening voor nieuwbouw (en renovatie) moet men rekening houden met het Bouwbesluit waarin diverse eisen zijn gesteld voor de energieprestatie van een gebouw.
  - o Lozen

Tijdens de aanleg en het beheer van gesloten bodemenergiesystemen kunnen afvalwaterstromen vrijkomen, zoals spoelwater. Dit afvalwater wordt veelal geloosd op de bodem, op het oppervlaktewater of op de riolering. Lozingen op oppervlaktewater vallen onder de Waterwet, met de waterbeheerder als bevoegd gezag. De gemeente kan eisen stellen aan lozingen op de riolering.

- Milieubeschermingsgebieden
De provinciale milieuverordeningen bevatten verboden ten aanzien van boringen in milieubeschermingsgebieden (waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en/of boringvrije zones).
- Precario
Op grond van art. 228 Gemeentewet kan de gemeente precariobelasting heffen voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven de voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. Dit omvat ook het hebben van bodemlussen van gesloten bodemenergiesystemen, voor zover deze liggen in openbare grond.
- Eventueel verstrekken van informatieverstrekking over subsidiemogelijkheden
- Eventueel verstrekken van informatie over/ doorverwijzing naar marktpartijen die kunnen ondersteunen bij de realisatie

3.2 Inhoudelijke toetsing

Gesloten bodemenergiesystemen worden in de meeste gevallen gereguleerd via algemene regels. Voor de beoordeling van de meldingen zie eerste bullit onder "toezicht en handhaving". In bepaalde gevallen mag een gesloten bodemenergiesysteem pas worden aangelegd als daarvoor een omgevingsvergunning beperkte milieutoets is verleend. Dat is aan de orde als:

- het systemen een bodemzijdig vermogen heeft van 70 kW of meer; of
- het systeem wordt aangelegd binnen een interferentiegebied.

De omgevingsvergunning beperkte milieutoets (OBM) geeft toestemming om het systeem aan te leggen. Als deze toestemming is verleend, valt het systeem verder onder de algemene regels, zoals hierboven genoemd. Aan de OBM mogen geen voorschriften worden verbonden (art. 5.13a Bor).

Het bevoegd gezag kan wel maatwerkvoorschriften stellen op grond van het Activiteitenbesluit milieubeheer of het Blbi.

In de BUM BE deel 2 zijn toetslijsten opgenomen voor de volgende beschikkingen. Toegevoegd zijn de belangrijkste onderwerpen waarop een toets moet worden uitgevoerd:

- de verlening van een omgevingsvergunning beperkte milieutoets (OBM):
  - Bij de ontvankelijkheidstoets wordt gecontroleerd of de noodzakelijke gegevens in de vergunningaanvraag zijn opgenomen
  - Kan het systeem zodanige interferentie veroorzaken met een ander bodemenergiesysteem dat het doelmatig functioneren van de systemen kan worden geschaad?
  - Indien het systeem in een interferentiegebied wordt geplaatst, wordt tevens getoetst aan de door gemeente en/of provincie vastgestelde beleidsregels voor bodemenergiesystemen in het betreffende interferentiegebied
  - Leidt het bodemenergiesysteem anderszins tot ondoelmatig gebruik van bodemenergie?
  - Is het energierendement hoger dan dat van een conventionele vorm van energievoorziening die in een vergelijkbare behoefte aan warmte en koude voorziet?
  - Is het ontwerp van het bodemenergiesysteem afgestemd op de aard en omvang van de behoefte aan warmte en koude van het gebouw?
- Het stellen van maatwerkvoorschriften op grond van het Activiteitenbesluit milieubeheer of Besluit lozen buiten inrichtingen (voor zowel gemelde systemen als systemen waarvoor een omgevingsvergunning beperkte milieutoets is verleend):
  - De temperatuur van de circulatievloeistof in de retourbuis van een gesloten bodemenergiesysteem bedraagt niet minder dan -3°C en niet meer dan 30 °C. Het bevoegd gezag kan bij maatwerkvoorschrift een hogere temperatuur toestaan, indien het belang van de bescherming van de bodem zich daartegen niet verzet (ter beoordeling bevoegd gezag).
  - Het bevoegd gezag kan bij maatwerkvoorschrift een beperking opleggen van het koudeoverschot dat een gesloten bodemenergiesysteem mag veroorzaken, in het belang van doelmatig gebruik van bodemenergie (bijvoorbeeld indien wanneer een beperkt ondergronds ruimtebeslag van het systeem wenselijk is om ruimte te reserveren voor toekomstige bodemenergiesystemen in de nabije omgeving) of de bescherming van de bodem (bijvoorbeeld als de eisen die andere gebruiksfuncties van de ondergrond in de omgeving stellen het wenselijk maken om de zone waarin de bodem afkoelt te beperken).

Daarnaast moet bij het verlenen van de vergunning (indien relevant) worden getoetst aan andere wetgeving en beleid zoals RO, bouwvergunning, milieubeschermingsgebieden (zie onder front-office)

Het aantal gesloten bodemenergiesystemen > 70kW is op dit moment zeer beperkt (exacte getallen niet beschikbaar). De verwachting is dan ook dat (zonder dat interferentiegebieden zijn aangewezen) slecht incidenteel een beschikking zal moeten worden afgegeven.

Indien wel interferentiegebieden zijn aangewezen moet voor alle gesloten systemen een vergunning worden verleend. In de huidige situatie zal naar verwachting sprake zijn van enkele tot een tiental aanvragen per jaar. Het aantal is echter afhankelijk van de economische ontwikkeling en dynamiek in de gemeente. Bij een toename van de planontwikkeling of bij grootschalige renovatieprojecten zal het aantal aanvragen ineens fors kunnen gaan toenemen.

3.3 Toezicht en handhaving

Voor gesloten bodemenergiesystemen gelden algemene regels, eventueel gestelde maatwerkvoorschriften en meldingsverplichtingen. In de meeste gevallen zijn burgemeester en wethouders (B&W) daarvoor het bevoegd gezag. B&W zijn tevens bevoegd voor het toezicht op en de handhaving van regels die betrekking hebben op handelingen die samenhangen met de aanleg en het beheer van gesloten bodemenergiesystemen. Dit betreft ook verplichtingen in het kader van ruimtelijke ordening en de lozing van spoelwater op de riolering.

- In het kader van toezicht en handhaving worden meldingen van voorgenomen installaties van bodemenergiesystemen beoordeeld. Meldingen dienen te voldoen aan de betreffende artikelen. Het betreft:
  - de naam en het adres van degene die voornemens is het systeem te installeren;
  - het tijdstip waarop de installatie zal plaatsvinden;
  - de naam en het adres van degene die boringen of andere werkzaamheden ten behoeve van de installatie zal uitvoeren;
  - een beschrijving van de kenmerken van het systeem;
  - een situatieschets, met een schaal van ten minste 1:1.000 en voorzien van een noordpijl, waarop de ligging van het systeem ten opzichte van de omgeving is aangegeven;
  - de einddiepte waarop het systeem zal worden geïnstalleerd;
  - de x-y-coördinaten van het middelpunt van het systeem;
  - een onderbouwing waaruit blijkt dat het in werking hebben van een gesloten bodemenergiesysteem niet leidt tot zodanige interferentie met een eerder geïnstalleerd bodemenergiesysteem dat het doelmatig functioneren van een van de betrokken systemen kan worden geschaad;
  - het energierendement van het systeem, uitgedrukt als de Seasonal Performance Factor (SPF) die overeenkomt met het reële rendement van het systeem;
  - het bodemzijdig vermogen van het systeem en de omvang van de behoefte aan warmte en koude waarin het systeem voorziet.
- Punten van aandacht bij toezicht en handhaving tijdens de aanleg van systemen:
  - Installatie van bodemenergiesysteem gemeld (inclusief de datum van de start van de boringen) of is er vergunning voor verleend (Gesloten bodemenergiesystemen aangelegd zonder vergunning of gedane melding kunnen worden beschouwd als illegaal aangelegde bodemenergiesystemen)
  - Booractiviteiten of ingebruikname van bodemenergiesysteem in milieubeschermingsgebied
  - Gegevens bij melding compleet en bodemenergiesysteem in overeenstemming met wettelijke eisen
  - Boorwerkzaamheden uitgevoerd door bedrijf dat is erkend voor BRL 2100.
  - Ontwerp en realisatie van bodemenergiesysteem door bedrijf dat is erkend voor BRL 11000
  - Wordt er volgens de normdocumenten gewerkt (protocollen 11001 en 2101 en BRL KBI 6000-21)
  - Wordt het bodemenergiesysteem gerealiseerd op de locatie en de diepte zoals aangegeven op de tekening (situatieschets) die is gevoegd bij de melding of vergunningaanvraag
  - Aanvulling boorgat op juiste wijze
  - Ontwerp bovengrondse installatie uitgevoerd overeenkomstig protocol ISSO 39
  - Wordt een mechanische boortechniek toegepast die volgens NPR 5741 geschikt is?
  - Bodemenergiesysteem lekdicht uitgevoerd
- Punten van aandacht bij toezicht en handhaving tijdens het beheer en onderhoud van systemen:
  - Beheer en onderhoud uitgevoerd door bedrijf dat is erkend voor BRL 11000
  - Wordt er volgens protocol 11001 gewerkt?
  - Wordt bodemenergiesysteem geïnspecteerd volgens onderhouds- en beheerplan
  - Bodemenergiesysteem nog in overeenstemming met ontwerp?
  - Bodemenergiesysteem lekdicht

- Temperatuur circulatievloeistof in retourbuis
- Energiebalans
- Energierendement
- Interferentie met eerder geïnstalleerd bodemenergiesysteem
- Calamiteiten/ongewone voorvallen
- Bijhouden en registreren van de temperatuur van de circulatievloeistof in de retourbuis
- Punten van aandacht bij toezicht en handhaving tijdens de beëindiging van systemen:
  - Werkzaamheden uitgevoerd door erkend bedrijf
  - Wordt er volgens protocol 2101 gewerkt.
  - Is de beëindiging (tijdig) gemeld?
  - Verwijdering circulatievloeistof uit de buizen
  - Opvullen van bodemenergiesysteem
  - Als inrichting blijft bestaan: hoe wordt voldaan aan de energiebesparingsverplichting?
  - Als het gebouw blijft: hoe wordt de Energie Prestatie Coëfficiënt (EPC) dan gerealiseerd?
  - Bijhouden en registreren gegevens energiebalans
  - Toezending gegevens energiebalans aan bevoegd gezag

Toezicht en handhaving voor alle typen gesloten systemen ligt bij de gemeente. De verwachting is dat er jaarlijks enkele tot enkele tientallen installaties bijkomen. Hierdoor kunnen naar verloop van jaren enkele tientallen tot misschien wel meer dan honderd installaties aanwezig zijn waar de gemeente toezicht op moet houden.

Aandachtspunt is dat de installaties zowel aanwezig zijn bij bedrijven als bij particulieren. Toezicht en handhaving bij particulieren vereist waarschijnlijk extra aandacht.

3.4 Beleidsvorming

Hieronder zijn een aantal onderwerpen genoemd waarvoor beleidvorming aan de orde kan zijn:

- aanwijzing interferentiegebieden

Op grond van het Besluit lozen buiten inrichtingen kan de gemeente ter voorkoming van interferentie en anderszins ondoelmatig gebruik van bodemenergie interferentiegebieden aanwijzen. In bijzondere gevallen, bijvoorbeeld bij gemeente-overschrijdende belangen, kunnen dergelijke gebieden ook bij provinciale verordening worden aangewezen. Aanleiding voor de aanwijzing van een interferentiegebied is dat er in een gebied een grote vraag naar bodemenergie bestaat of wordt verwacht en dat het daarom wenselijk is dat regie wordt gevoerd om vraag en aanbod van ruimte voor bodemenergie op elkaar af te stemmen.

- volgen van ontwikkelingen BES/ beantwoorden van de vraag of interferentiegebieden nodig zijn

Voor het beantwoorden van de vraag of interferentie kan optreden, is het nodig zowel inzicht te hebben in de reeds aanwezige systemen als in de (ruimtelijke)ontwikkelingen waar een toename van systemen kan worden verwacht.

Reeds aangelegde open WKO systemen en alle nieuwe systemen na 1 juli 2013 zijn bekend en worden ontsloten via de WKO tool. Reeds aanwezige gesloten systemen hoeven niet met terugwerkende kracht te worden gemeld. Voor de beoordeling of interferentie kan optreden is het wel gewenst hier inzicht in te hebben. Het ligt voor de hand hiervoor een gerichte acties te starten met als doel eigenaar van bestaande systemen te wijzen op de voordelen van vrijwillig melden en om vervolgens de meldingen op een uniforme manier te verwerken in de beschikbare systemen (OLO/AIM).

In de meeste nieuwbouw wordt energie-arm tot zelfs energieneutraal gebouwd. De toepassing van WKO-systemen is in de praktijk een onmisbaar onderdeel in de mix van technieken om energieneutraal te kunnen bouwen. Bij de meeste stedelijke bouwplannen (zowel kantoor als woningbouw) is de kans groot dat interferentie gaat optreden als bij alle woningen/gebouwen een individueel systeem wordt aangelegd. Het is beter daarmee in het planstadium reeds rekening te houden. Dit vergt dat binnen de gemeente afspraken worden gemaakt over de toetsing van plannen (bestemmingsplannen en structuurvisies) op de kans dat interferentie gaat optreden en dat overleg wordt gevoerd over de manier waarop dit kan worden voorkomen (bijv door aanwijzing interferentiegebied en vaststellen aanvullende beleidsregels)

Ook bij grootschalige renovatieprojecten van kantoor- en bedrijfslocaties (grote systemen) of van hele woonwijken waar op grote schaal individuele installaties worden aangelegd, is de kans groot dat interferentie gaat optreden. Dergelijke plannen zijn vaak bij de afdeling vergunningen (bijv vanwege de benodigde bouwvergunningen) bekend. Het is aan te bevelen om ook langs deze lijn intern afspraken te maken om elkaar te informeren om vroegtijdig te kunnen toetsen of interferentie kan optreden.

- uitwerken beleidsregels ter voorkoming interferentie en ondoelmatig gebruik

Het voornaamste gevolg van de aanwijzing van een interferentiegebied is dat voor de aanleg van kleine gesloten bodemenergiesystemen binnen een interferentiegebied een omgevingsvergunning beperkte milieutoets is vereist. Deze vergunning kan worden geweigerd als de aanleg van het systeem niet bijdraagt aan een doelmatig gebruik van bodemenergie. Het bevoegd gezag legt de criteria voor deze afweging veelal vast in beleidsregels. De beleidsregels geven aan welke locaties (inclusief dieptes), typen systemen en vormen van beheer, gegeven de gebiedspecifieke omstandigheden, in het gebied de voorkeur hebben.